

Identificació de l'expedient

Informe JUS_127_2022, relatiu a l'expedient de sol·licitud d'informe d'impacte de gènere que el Departament de Justícia ha fet arribar a aquest Institut en data 27 d'abril de 2022 sobre l'Avantprojecte de Llei de memòria democràtica de Catalunya.

Normativa sobre igualtat i transversalitat de la perspectiva de gènere

- a) Articles 2 i 3.3 del Tractat UE, on s'estableixen la no discriminació i la igualtat entre dones i homes com a valors comuns als Estats membres de la UE, i es formalitza el compromís de fomentar la igualtat entre dones i homes.
- b) Articles 8 i 10 del Tractat de Funcionament de la UE, on s'estableix que en totes les seves accions la Unió Europea tindrà per objectiu eliminar les desigualtats entre homes i dones, i promoure la seva igualtat.
- c) L'Estratègia d'Igualtat de Gènere 2020-2025 de la Unió Europea, actual full de ruta per avançar en l'assoliment de l'equitat de gènere.
- d) L'Estatut d'autonomia de Catalunya, als seus articles 4.3, 19, 41 i 153, quant al reconeixement i garantia dels drets de les dones i la igualtat d'oportunitats entre les dones i els homes, i la transversalitat en la incorporació de la perspectiva de gènere i de les dones.
- e) La Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, desenvolupa els preceptes estatutaris en matèria d'igualtat de gènere i dret de les dones i estableix mesures transversals en tots els ordres de la vida, amb la finalitat d'eradicar les discriminacions contra les dones.
- f) La Llei 19/2020, del 30 de desembre, d'igualtat de tracte i no-discriminació, estableix els principis i regular les mesures i els procediments per a garantir i fer efectius el dret a la igualtat de tracte i a la no-discriminació, el respecte a la dignitat humana i la protecció davant qualsevol forma, acte o conducta de discriminació que es doni en l'àmbit territorial d'aplicació d'aquesta llei per raó de naixement o lloc de naixement; procedència, nacionalitat o pertinença a una minoria nacional; raça, color de pell o ètnia; opinió política o d'una altra índole; religió, conviccions o ideologia; llengua; origen cultural, nacional, ètnic o social; situació econòmica o administrativa, classe social o fortuna; sexe, orientació, identitat sexual i de gènere o expressió de gènere; ascendència; edat; fenotip, sentit de pertinença a grup ètnic; malaltia, estat serològic; discapacitat o diversitat funcional, o per qualsevol altra condició, circumstància o manifestació de la condició humana, real o atribuïda.

Normativa sobre l'informe d'impacte de gènere

- a) L'article 36.3.b de la Llei 13/2008, del 5 de novembre, de la presidència de la Generalitat i del Govern, estableix que els avantprojecte de llei han d'anar acompanyats, entre d'altra documentació preceptiva, d'un informe d'impacte de gènere.
- b) L'article 3 lletra g) de la Llei 11/1989, del 10 de juliol, de creació de l'Institut Català de les Dones, en la redacció donada per la Disposició final Primera de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, estableix que corresponen a aquest Institut elaborar i emetre els informes d'impacte de gènere i, en tot cas, els informes a què fa referència, entre d'altres, l'article 36.3.b de la Llei 13/2008, precitada, tràmit intern que es dona per complert amb aquest document.

Normativa sobre l'ús no sexista ni androcèntric del llenguatge

- a) El principi vuitè de l'article 3 de la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, estableix que els poders públics, entre els quals s'inclou l'Administració de la Generalitat, han de fer un ús no sexista del llenguatge que eviti l'expressió de concepcions sexistes de la realitat i els usos androcèntrics i amb estereotips de gènere, i han de promoure un llenguatge respectuós amb les dones, amb les minories i amb totes les persones en general en l'atenció personal i en tota la documentació escrita, gràfica i audiovisual.
- b) La Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, obliga els Poders Públics a implementar un llenguatge no sexista en l'àmbit administratiu i el seu foment a la totalitat de les relacions socials, culturals i artístiques (article 14.11).
- c) La [Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya](#), de l'any 2011, de la Direcció General de Política Lingüística, proposa una sèrie de solucions per evitar que aquests textos incloguin formes androcèntriques i generin disfuncions amb la normativa citada anteriorment.

Anàlisi material del text presentat

Tot i que el document informat inclou en cert grau la perspectiva de gènere s'observa la necessitat d'incloure-hi algunes aportacions, explicitades a les conclusions d'aquest

informe, per tal de garantir l'impacte positiu de gènere i donar compliment al marc normatiu vigent.

La repressió franquista és un dels fets més estudiats de la història contemporània d'Espanya, però s'ha tractat molt poc des de la perspectiva de les dones. Encara són escassos els treballs històrics que estudiïn la repressió franquista contra les dones ni el seu paper determinant en la consecució de la llibertat i la pau.

En tot cas, coneixem que les dones identificades amb el projecte republicà es van veure afectades per una persecució política directa (amb característiques compartides amb la masculina, però també amb elements propis), però alhora també van patir una repressió que pot ésser interpretada com a càstig d'una transgressió social, que suposa la no adequació a l'ideal de domesticitat i a l'ideal moral.

Va existir una repressió sexuada basada en la finalitat d'implantar un ordre de gènere tradicional en l'àmbit femení, i en un fort mandat social i cultural marcat per un fort component moral que queia de manera accentuada sobre elles.

Entre altres qüestions, van patir un tipus de violència que provocava que les dones republicanes patissin aïllament social, que les que estiguessin divorciades retornessin obligatòriament amb els seus ex-marits, que les joves haguessin d'anar a balls en homenatge a soldats, que moltes dones es veiessin submergides en la pobresa a conseqüència de la desaparició del cap de família, que la gran majoria fossin víctimes de violència sexual, etc...

És peremptori que la norma presentada tingui en compte aquestes realitats i vetlli per accentuar l'estudi i la investigació de la repressió exercida contra les dones durant la Guerra Civil i la dictadura franquista fins a la constitució del primer govern escollit democràticament a Catalunya d'ençà de la fi de la Guerra Civil. Igualment, la norma ha de visibilitzar les realitats patides per elles pel fet del seu gènere, des del punt de vista de la limitació de drets i llibertats de la qual van ser objecte, i des del punt de vista del sotmetiment a una moral i opressió que es va acarnissar especialment contra elles.¹

Així, l'article 24 de la citada Llei 17/2015 disposa que "correspon a les administracions públiques de Catalunya dur a terme les actuacions següents: c) Impulsar la recuperació de la memòria històrica de les dones amb la participació de les dones, i promoure polítiques culturals que en facin visibles les aportacions al patrimoni i a la cultura de Catalunya, i també la diversitat."

¹ Eva Álvarez Ramírez. La repressió contra les dones. Universitat de Barcelona. Setembre de 2017

D'altra banda, amb relació a l'aportació sisena d'aquest informe, cal tenir en compte que l'article 4 de la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, estableix com una forma de violència, l'obstètrica, que defineix de la següent manera: "d) *Violència obstètrica i vulneració de drets sexuals i reproductius: consisteix a impedir o dificultar l'accés a una informació veraç, necessària per a la presa de decisions autònomes i informades. Pot afectar els diferents àmbits de la salut física i mental, incloent-hi la salut sexual i reproductiva, i pot impedir o dificultar a les dones prendre decisions sobre llurs pràctiques i preferències sexuals, i sobre llur reproducció i les condicions en què es duu a terme, d'acord amb els supòsits inclosos en la legislació sectorial aplicable. Inclou l'esterilització forçada, l'embaràs forçat, l'impediment d'avortament en els supòsits legalment establerts i la dificultat per a accedir als mètodes contraceptius, als mètodes de prevenció d'infeccions de transmissió sexual i del VIH, i als mètodes de reproducció assistida, i també les pràctiques ginecològiques i obstètriques que no respectin les decisions, el cos, la salut i els processos emocionals de la dona.*"

Igualment, l'article 56 de la Llei 17/2015 disposa que les administracions públiques de Catalunya, per a garantir la integració efectiva de la transversalitat en la perspectiva de gènere, han d'incloure sistemàticament la variable del sexe en totes les estadístiques, enquestes i recollida de dades que duguin a terme. I l'Acord de Govern de 15 de març de 2022, aprova l'Estratègia per incorporar la referència al no binarisme, al nom sentit i a la diversitat familiar en els documents administratius i els sistemes d'informació, i crea la Comissió Interdepartamental d'Implementació i Seguiment d'aquesta Estratègia, que estableix que "cada departament, entitat, organisme i empresa pública ha de fer les actuacions necessàries per adequar els documents administratius, en especial els formularis i sistemes d'informació. Entre d'altres, incorporant el "gènere" amb les opcions de resposta home, dona i persona no binària. Per això es disposen les aportacions cinquena, setena i vuitena d'aquest informe.

Finalment, l'article 12.1 de la Llei 17/2015, disposa que les administracions públiques s'han d'atenir al principi de representació paritària de dones i homes en els nomenaments i les designacions per a la composició de tot tipus d'òrgans col·legiats.

Havent passat ja quasi set anys des de l'aprovació de la citada Llei 17/2011, la paritat dels òrgans col·legiats ja no és una realitat per la qual només s'ha de vetllar, tal com s'expressa en el text presentat, sinó que és una realitat que s'ha de fer efectiva. Per això s'efectua l'aportació tercera. De la mateixa manera, es fa imprescindible comptar amb la participació de les organitzacions feministes i de defensa dels drets de les dones, com es recull a l'aportació setzena.

Finalment, també cal tenir en consideració que des del 25 de maig de 2021, en el marc de la formació del Govern de Pere Aragonès, el Govern de la Generalitat de Catalunya disposa per primera vegada d'un Departament d'Igualtat i Feminismes i que aquest s'ha de tenir en consideració i pot col·laborar en alguns aspectes com els que es mencionen en les conclusions onzena, dotzena, tretzena i catorzena.

Conclusions

D'acord amb el que s'ha dit, l'Institut Català de les Dones efectua les següents aportacions respecte l'Avantprojecte de llei de memòria democràtica de Catalunya:

PRIMERA. Des d'un punt de vista formal, cal modificar els termes androcèntrics emprats al projecte, atenent a les propostes següents:

- On diu "tots els ciutadans" hi ha de dir "**tota la ciutadania**" o "**tots els ciutadans i ciutadanes**".
- On diu "l'explotació de treballadors" hi ha de dir "**l'explotació de persones treballadores**".
- On diu "un grup d'eurodiputats" hi ha de dir "**un grup de persones eurodiputades**".
- On diu "al responsable del tractament" hi ha de dir "**a qui és responsable del tractament**".
- On diu "empleats" hi ha de dir "**persones empleades**".
- On diu "funcionaris" hi ha de dir "**persones funcionàries**".
- On diu "el responsable del tractament" hi ha de dir "**qui és responsable del tractament**".
- On diu "tercers" hi ha de dir "**terceres persones**".

SEGONA. L'apartat 3 de l'article 6 sobre la Comissió de Memòria Democràtica, ha de quedar redactat de la següent forma:

- "La Comissió està composta per un màxim de nou persones membres, nomenades pel Parlament de Catalunya entre professionals dels àmbits del dret, la història, l'antropologia, la politologia, la filosofia, la psicologia, el gènere, l'arxivística i la gestió de documents i altres disciplines científiques."

TERCERA. En l'apartat 4 de l'article 6 (Comissió de Memòria Democràtica), l'apartat 5 de l'article 31 (Comitè Tècnic Assessor per a la Recuperació i la Identificació de les Persones Desaparegudes durant la Guerra Civil i la Dictadura Franquista), en l'apartat 4 de l'article 63 (Junta de Govern del Memorial Democràtic) i en l'apartat 3 de l'article 67 (Consell Assessor del Memorial Democràtic), allà on consta *"En el nomenament de les persones membres de XXX cal vetllar per la representació equilibrada de dones i homes"*, ha de constar:

- **"Entre els membres de XXX hi ha d'haver paritat de dones i homes".**

QUARTA. En l'apartat 10 de l'article 6 (Comissió de Memòria Democràtica), incloure el Departament d'Igualtat i Feminismes com un dels que vetllarà de manera específica per contribuir a fer efectiu el dret a la veritat mitjançant la difusió de les recomanacions contingudes als informes i les conclusions de la Comissió, en especial, sobre tot allò que té incidència de manera específica en el reconeixement de l'impacte i la reparació a les dones víctimes directes i indirectes. I així, hi ha de constar:

- **"Les institucions públiques catalanes i, en particular, els departaments de l'Administració de la Generalitat competents en matèria de memòria democràtica, cultura, educació i igualtat i feminismes, així com els mitjans de comunicació públics, en la seva condició de servei públic, han de contribuir a fer efectiu el dret a la veritat mitjançant la difusió de les recomanacions contingudes als informes i les conclusions de la Comissió."**

CINQUENA. L'article 9, sobre el Banc de la Memòria Democràtica, ha d'incloure aquest nou punt:

- **"4. Totes les dades referents a persones físiques del Banc han d'incloure les variables gènere (home / dona /persona no binària) i sexe (maculí/femení)".**

SISENA. La lletra h) del punt 4 de l'article 15 sobre la definició de les víctimes, ha de quedar redactat de la següent forma:

- **h) Les dones que van patir violència física, psicològica, sexual, obstètrica i de vulneració de drets sexuals i reproductius, de segon ordre, vicària, digital o econòmica, així com discriminació o assetjament sexual o per raó de sexe, com a conseqüència de la repressió directa contra elles o indirecta contra algun familiar. Ja fos en els àmbits de la parella, familiar, laboral, social o comunitari, digital, institucional, en l'esfera pública o la vida política, en l'àmbit educatiu o en d'altres àmbits en què s'hagin lesionat o es puguin lesionar la dignitat humana, la integritat o la llibertat de les dones.**

SETENA. L'article 16, sobre el Cens de víctimes de la Guerra Civil i de la dictadura franquista, ha d'incloure aquest nou punt

- “5. Totes les dades del cens han d'incloure les variables gènere (home / dona /persona no binària) i sexe (maculí/femení)”.

VUITENA. L'article 25, sobre el Cens de persones desaparegudes durant la Guerra Civil, ha d'incloure aquest nou punt:

- “4. Totes les dades del cens han d'incloure les variables gènere (home / dona /persona no binària) i sexe (maculí/femení)”.

NOVENA. A la lletra b) de l'apartat 3 de l'article 31 (Comitè Tècnic Assessor per a la Recuperació i la Identificació de les persones Desaparegudes durant la Guerra Civil i la Dictadura Franquista) incloure la modificació següent:

- “Sis persones professionals o acadèmiques de prestigi reconegut en l'àmbit, respectivament, de l'arqueologia, l'antropologia física, la medicina forense, la història contemporània, el dret i de la igualtat i la perspectiva de gènere interseccional”.

DESENA. Afegir el següent nou paràgraf a l'apartat 1 de l'article 33, sobre el foment de la recerca i la divulgació de la memòria democràtica:

- “També s'ha de promoure la investigació sobre les diferents repressions sobreposades contra les dones: per les seves actuacions politico-socials i les de les seves parelles i familiars, sumades al seu gènere. També de la repressió exercida contra elles per motius de moral, i sexisme i masclisme institucionalitzats.”

ONZENA. Afegir un nou apartat en l'article 35. Educació i formació en matèria de memòria democràtica:

- “Els departaments de l'Administració de la Generalitat competents en matèria d'educació i en matèria de memòria democràtica, col·laboraran amb el Departament d'Igualtat i Feminismes i l'Institut Català de les dones, per donar a conèixer l'impacte diferencial en la vida de les dones de les condicions de vida en aquest període històric i posar en valor les seves aportacions, tradicionalment invisibilitzades i menystingudes.”

DOTZENA. Afegir un paràgraf final a l'article 36. Difusió de les produccions culturals objecte de censura:

- **“Aquests departaments col·laboraran amb el Departament d'Igualtats i Feminismes i l'Institut Català de les dones, en aquesta difusió i posada en valor de les produccions d'autoria femenina objecte de censura en el període històric esmentat.”**

TRETZENA. En relació a l'article 37. Col·laboració dels mitjans de comunicació públics en la divulgació de la memòria democràtica, afegir un nou apartat:

- **“Aquests departaments col·laboraran també amb el Departament d'Igualtats i Feminismes i l'Institut Català de les dones, en la divulgació de la memòria democràtica i cobertura informativa de les actuacions que s'empenguin.”**

CATORZENA. En relació a l'article 58. Relacions de col·laboració en l'àmbit de l'Administració de la Generalitat en matèria de memòria democràtica, del departament de l'Administració de la Generalitat competent en matèria de memòria democràtica i altres departaments, afegir un nou apartat que reculli la seva col·laboració amb el Departament d'Igualtat i Feministes:

- **“f) El departament competent en matèria d'igualtat i feminismes, per a la posada en valor de les aportacions de les dones durant la Guerra civil i la dictadura franquista i la visibilització i reconeixement del seu sofriment com a víctimes directes i indirectes durant aquest període.”**

QUINZENA. L'apartat 2 de l'article 60, sobre l'objecte i finalitat del Memorial Democràtic, ha de quedar redactat de la següent forma:

- Amb la finalitat de donar a conèixer el passat recent i facilitar la comprensió del temps present, el Memorial Democràtic contribueix a desplegar les polítiques públiques de la direcció general competent en matèria de memòria democràtica i promou les accions cíviques de recuperació, commemoració i posada en valor de les memòries relatives al període esmentat a l'apartat 1, especialment les referents a la Generalitat republicana; a les víctimes de la Guerra Civil per motius ideològics, de consciència, religiosos o socials; a la repressió de la dictadura franquista i **específicament l'exercida contra les dones, mitjançant limitacions i discriminacions socials, educatives, culturals, econòmiques i jurídiques**; a l'exili i la deportació; a les víctimes del nazisme i dels seus aliats; als intents d'eliminar la llengua i la cultura catalanes; a la resistència i les lluites obreres, veïnals i culturals contra la dictadura franquista de les organitzacions

 Generalitat de Catalunya
Institut Català de les Dones

sindicals, cíviques, polítiques i religioses; i a les transformacions socials i demogràfiques de la societat catalana durant la dictadura franquista.

SETSENA. L'apartat 2 de l'article 68, sobre el Consell de Participació del Memorial Democràtic, ha de quedar redactat de la següent forma:

- Les persones membres del Consell de Participació són nomenades per la persona titular del departament de l'Administració de la Generalitat al qual és adscrit el Memorial Democràtic, a proposta de la Junta de Govern, d'entre persones amb una trajectòria reconeguda en la defensa dels valors cívics i de la memòria democràtica, i representants d'entitats memorialistes, entitats i moviments que es van significar en la lluita antifranquista, sindicats, **organitzacions feministes i de defensa dels drets de les dones**, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, organitzacions associatives d'ens locals i mitjans de comunicació.

Meritxell
Benedí Altés -
DNI
(SIG)

Signat digitalment
per Meritxell
Benedí Altés - DNI
Data: 2022.06.27
14:24:51 +02'00'

La presidenta